

خیر بینی همسایه!

حقوقی که همسایگان بر گردن ما دارند

یکی از گروه‌هایی که با دستور قرآن کریم موظف به احسانشان هستیم، همسایگان هستند. خدای متعال فرمود: «و خدا را پرستید و چیزی را با او شریک مگردانید و به پدر و مادر، خویشاوندان، یتیمان، مستمندان و همسایه‌ی خویش و همسایه‌ی بیگانه و... نیکی کنید که خدا کسی را که متکبر و فخر فروش است، دوست نمی‌دارد»!

همسایه به معنای کسی است که در مجاورت ما زندگی می‌کند و سایه و پناهنش با ما مشترک است. در آموزه‌های دینی به مجموعه رفتارهایی که معاشرت با همسایه را به معاشرتی پسندیده تبدیل می‌کنند، تحت عنوان «حقوق همسایه» اشاره شده است. این رفتارها را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱. از من در امان می‌مانید؛

رفتارهایی که به واسطه‌ی آن به همسایه‌ی خود این پیام را می‌رسانیم که شما از شر و ضرر من در امان هستید. در واقع ما حقی را برای همسایگان خود قائل می‌شویم که مطابق آن، از انجام رفتارهایی که احیاناً آثاری ضد و علیه آن‌ها بر جای خواهد گذاشت، خودداری می‌کنیم. اهمیت پرهیز از آزارسانی به همسایه به قدری زیاد است که امیر مؤمنان (علیه السلام) در خطبه معروف متقین (خطبه همام)، زیان نرساندن به همسایه را از اوصاف متقین ذکر می‌کنند. از همین رو علما و بزرگان همواره بابت اذیت همسایگان نگرانی و دغدغه داشتند. به طور خاص امام خمینی (علیه السلام) علی‌رغم این‌که همواره مراقب حال همسایگان در دوران حضورشان در نوفل‌لوشاتو بودند، اما در روزهای پیش از بازگشت به ایران، وقتی گروه‌های مختلف مردم از جمله همسایگان با چاشنی دسته‌گل و اندوه و اشک با ایشان خداحافظی می‌کردند، کلیدواژه سخنانشان، عذرخواهی و طلب حلالیت از همسایگان بود. حلالیتی که در پیام رسمی ایشان نیز تکرار شد.^۱

برای مفهوم آزارسانی به همسایه خصوصاً در زندگی‌های امروزی مصادیق زیادی می‌توان ذکر کرد. مثل:

عیب جویی کردن از همسایگان؛

عدم رعایت ساعات استراحت و آرامش؛ استفاده و بهره‌گیری بی‌اجازه از ملک یا وسایل آنان؛ خسارت وارد کردن به املاک یا اموال متعلق به ایشان؛ عدم رعایت نظم و نظافت در محیط مشترک آپارتمان و...

۲. من خیرخواه شما هستم؛

این‌که ما همسایه خود را مورد آزار قرار ندهیم، از دیدگاه اسلام ضروری و از حقوق همسایه است اما برای تحقق یک معاشرت نیکو با همسایه کافی نیست. چون به هر حال ممکن است کسی به همسایه خود آزار نرساند؛ اما این مسئله ناشی از بی‌تفاوتی او نسبت به همسایگان باشد نه حسن معاشرت. چیزی که در برخی جوامع غربی ترویج می‌شود و به انسان‌ها می‌آموزند که کاری به کار یکدیگر نداشته باشند. از همین رو دسته دوم رفتارها، رفتارهایی هستند که یک معاشرت پسندیده با همسایه از دیدگاه اسلام را تحقق می‌بخشند؛ یعنی ما علاوه بر این‌که با انجام کارهای دسته اول پیغام در امان بودن از آزار را به همسایه خود منتقل می‌کنیم، با انجام دسته‌ای دیگر از امور، پیغام محبت و خیرخواهی را منتقل خواهیم کرد. بسیاری از مصادیق خیررسانی به همسایه، در آموزه‌های دینی نیز ذکر شده است. مثل این‌که:

در مقابل آزار و اذیت همسایگان صبور باشیم. هنگام سختی‌ها و مشکلات یاری‌رسان آن‌ها باشیم.

آن‌ها را از مشورت، راهنمایی و نصیحت خود بهره‌مند کنیم.

امانت آن‌ها را بپذیریم و به خوبی امانت‌داری کنیم.

آبرویشان را حفظ کنیم. به نیازهای زندگی ایشان مثل غذا و پوشاک و... بی‌تفاوت نباشیم و کمکمان را دریغ نکنیم. به روش‌های گوناگون مهربانی خود را نصیبشان کنیم. احترام ویژه‌ای برایشان قائل باشیم و...

چند پرسش و پاسخ درباره معاشرت با

همسایه

۱. آیا در صورت اختلاف عقیده باز هم باید با

همسایگان معاشرت داشت؟

اگر همسایه‌ای در مسائل دینی با ما هم عقیده باشد، دو حق بر گردنمان دارد؛ هم حق همسایگی و هم حق اشتراک عقیده. آن وقت تکلیفمان درباره همسایه‌ای که عقیده‌اش با ما یکی نباشد چه می‌شود؟ همچنان حق همسایگی پابرجاست و نباید به بهانه اختلاف عقیده حق همسایگی او را پایمال کنیم. البته یک مسلمان تا جایی که روابط مختلف خود می‌پردازد که ضرری بر رابطه‌اش با خدا و دینش وارد نشود. این یک اصل کلی درباره تمامی معاشرت‌هاست که شامل معاشرت با همسایه هم می‌شود؛ اما مهربانی و رفتار نیکو و احترام به حقوق همسایگان ولو مخالف عقیده‌ی ما، منافاتی با دینمان خواهد داشت؟ هرگز. چه بسا معاشرت درست و اخلاق خوب، تبلیغ عقیده صحیحمان نیز به شمار برود و نظر همسایگان را به آن جلب کند.

۲. رفتار صحیح در قبال همسایه‌ای که

برخورد مناسب با ما ندارد چیست؟

طبیعتاً این منش صحیحی نیست که ما پاسخ رفتار هر شخص را مانند خودش بدهیم؛ یعنی اگر همسایه‌ای حقی از ما ضایع کرد، دلیل بر این نمی‌شود که ما نیز حقوق همسایگی او را

ضایع کنیم. اخلاق و منش اسلامی حکم می‌کند که ما همواره پایبند به درستی‌ها باشیم. راه حل مواجهه با برخورد نامناسب یک همسایه نیز در چیزی غیر از مقابله به مثل وجود دارد. باید با اموری مثل گفت‌وگو یا واسطه کردن دیگر همسایگان آن را رفع و ختم به خیر نمود.

۳. اگر ما هم مثل برخی جوامع غربی به دیگران بی‌تفاوت باشیم یا به حقوق همسایه پایبند نباشیم، چه اتفاقی می‌افتد؟

معاشرت و ارتباط با دیگران، نیاز زندگی ماست. ما نمی‌توانیم یک زندگی بدون تعامل و منزوی برای خودمان بسازیم و با این حال در دنیا و آخرت به توفیق برسیم. بی‌تفاوتی در قبال کسانی که دیوار به دیوار ما زندگی می‌کنند یا مرتب با آن‌ها روبه‌رو می‌شویم، اگرچه در ظاهر راحت‌ترین کار است؛ اما در عمل مضرت‌ترین راهبرد برای زندگانی است؛ بنابراین مهم‌ترین اتفاقی که در بی‌تفاوتی یا پایمال کردن حقوق همسایگان می‌افتد، نجشیدن طعم شیرین تعامل و خدا حافظی با آرامش در زندگی است. افزون بر این، به موارد مهمی همچون خروج از ایمان و دوری از رحمت خدا نیز در آموزه‌های اسلامی به عنوان عوارض شوم بدرفتاری با همسایه تأکید شده است.

پی‌نوشت‌ها:

۱. نساء، ۳۶.
۲. صحیفه امام، ج ۶، ص ۶.